

Asia: VN/558/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lakiesityksen luvut 2-12

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 2 *Nykytila ja sen arviointi:*

TE-uudistuksen toimeenpanossa ja onnistumisessa Uusimaa on sijainniltaan ja volyymiltaan avainasemassa. Kolmannes Suomen työvoimasta ja työkäisistä asuu Uudellamaalla ja työkäisten määrä kasvaa joka vuosi sekä Suomen sisäisen, että kansainvälisen muuttoliikkeen ansiosta. Uudellamaalla toimii lähes 100.000 yritystä, mikä on yli kolmannes kaikista Suomen yrityksistä ja 46 % yksityisen sektorin työpaikoista. Suomen pk-yrityksistä sijaitsee Uudellamaalla 35 %, ja Uusimaa on myös startup- ja kasvuyrittäjien maakunta. Uusimaa on koko Suomen kasvun ja kansainvälistymisen elinkeinopoliittinen veturi, jonka menestys heijastuu kasvunedellytyksinä ja hyvinvointina koko Suomeen.

Uudenmaan liitto korostaa uudistuksen valmistelussa tiivistä yhteistyötä ja tiedonkulkua valtion ja kuntien kanssa. Sillä, miten saumattomasti yhteistyö toimii, on jatkossa yhä merkittävämpää vaikutusta myös kuntien mahdollisuuteen hoitaa elinvoimatehtäväänsä asiakaslähtöisesti ja kustannustehokkaasti. Jo kuntakokeilussa olevien kuntien mukaan ajantasainen tiedonsaanti on ollut aika ajoitin haasteellista, mitä toimenpiteitä niiltä odotetaan kokeilun kuluessa valtion taholta ja missä aikataulussa. Kokeilun ulkopuolisten kuntien asema tulevaisuuteen varautumiseksi on ollut vieläkin haasteellisempaa. Tietoa tarvitaan itse uudistuksen käytännön etenemisestä, mutta maakunta- ja kuntakohtaista tietoa laskennallisista kustannuksista ja työllisyyden eri muuttujista. Jälkimmäiseen Uudenmaan liitto ja Uudenmaan ELY-keskus ovat panostaneet resursoimalla maakunnan kuntien käyttöön yhteisen tutkijaresurssin. Mutta ottaen koko laajuudessaan huomioon TE-uudistuksen kunnianhimoisen aikataulun tiiviiseen yhteistyöhön ja tiedonkulkuun kuntien on kiinnitettävä erityistä huomiota – jotta uudistus saadaan ennen kaikkea asiakkaiden näkökulmasta maaliin onnistuneesti.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 3 *Tavoitteet:*

Uudenmaan lähtökohta on, että uudistus tulee nähdä maakuntamme ja koko Suomen kuntien elinvoiman vahvistamisen mahdollisuutena, ei uhkana. Lähtökohtaisesti lain tavoite – saattaa TE-palvelut lähemmäs asiakkaita hyödyntäen kuntien ekosysteemiä ja alueensa työnantajien ja työntekijöiden tarpeiden tuntemusta on kannatettava. Samanaikaisesti olisi kuitenkin huolehdittava, että uudistusta ei kuormiteta liiallisilla hallinnollisilla rakenteilla.

Uudenmaan erityispiirteet tulee huomioida uudistuksessa kokonaisvaltaisesti. Kolmannes koko maan työikäisestä väestöstä on Uudellamaalla. Uusimaa on koko Suomen talouden ja kehityksen ylivoimainen veturi, jonka menestyminen heijastuu hyvinvointina koko Suomeen. Samanaikaisesti Uudenmaan elinvoimaisuuden haasteet uudistuksessa ovat moninkertaiset muuhun Suomeen verrattuna. Noin 60 % vieraskielisistä asuu Uudellamaalla ja heidän osuutensa on luonnollisesti Uudenmaan työväestöstä muuta maata suurempi ja osuus kasvaa kaiken aikaa, ja heidän palvelemisensa työllistää kantaväestöä arvioiden mukaan jopa 1,2–2 kertaa enemmän. Myös pitkäaikaistyöttömien muuta maata suurempi volyymi tulisi ottaa huomioon. Myös pula osaavasta työvoimasta korostuu Uudellamaalla muuta maata enemmän. Myös muita maakuntia suurempi Uudenmaan sisäinen heterogeenisuus on huomioitava uudistuksessa täysimääräisesti.

Toiseksi; Uudenmaan liitto painottaa, että uudistus ei saa kiihdyttää rakenteellista tulonsiirtoa entisestään Uudeltamaalta muualle Suomeen. Jo nyt uusmaalaiset kunnat maksavat kokonaisuudessaan valtiontasausta muun Suomen hyväksi reilut 600 miljoonaa euroa vuodessa (Tilastokeskus tiedot 2020).

Uudenmaan liitto huomauttaa, että perusta koko Suomen kansainväliselle kilpailukyvyllä ja kasvulle, ja sitä kautta kaikkien suomalaisten hyvinvoinnille luodaan suurelta osin Uudellamaalla. Tätä perustusta tulisi enää entisestään nakertaa. HE ei saa enää yhtään lisätä uusmaalaisen kuntien maksutaakkaa muun Suomen kustannuksella.

Kolmanneksi; 1,7 miljoonan asukkaan Uusimaa on käytännössä yhtä toiminnallista työssäkäyntialuetta, jossa osa työvoimasta pendelöi myös maakunnan rajojen ulkopuolelta. Uusimaa jakautuu myös viiteen hyvinvointialueeseen, joka haastaa TE-alueiden rakenteita muuta maata enemmän. TE-uudistuksessa on kiinnitettävä tarkoin huomiota siihen, että jakautuminen TE-alueisiin ei saa heikentää työnantajien mahdollisuutta saada osaavaa työvoimaa eikä maakunta saa toiminnallisesti hajautua uudistuksen myötä.

Neljänneksi; kuten ehdotuksessa todetaan, tavoitteena on ollut, että TE-palvelujen siirron ja sitä koskevan lainsäädännön valmistelu tehdään aidossa yhteistyössä ja vuoropuhelussa kuntien ja kaupunkien kanssa. Hallituksen kunnianhimoinen tavoite saada laki voimaan jo 2024 lopussa on heijastunut eittämättä valmisteluprosessin laatuun. Uudistusta on valmisteltu toistaiseksi aivan liikaa ”ota ja hoida” -tyyppisesti sen sijaan, että uusia työkäytänteitä ja toimintatapoja olisi kuntien kanssa ideoitu yhdessä ja pyritty löytämään yhdessä ratkaisuja. Kunnilla ja kaupungeilla on asiantuntemusta, jota valmistelussa tulisi hyödyntää. Uudenmaan liitto korostaa, että kuntien tiivis mukana olo valmistelussa tulee turvata erikseen, ei osana laajaa etujärjestökenttää, ja Uudenmaan kuntien erityisasema osana Suomen suurinta työssäkäyntialuetta omine erityispiirteineen on

huomioitava kaikissa vaiheissa. Vain tätä kautta voidaan muodostaa yhteinen näkymä siirron valmisteluun, joka on edellytys siirron onnistuneelle toteutukselle. Yhtä tärkeää myös on, että kuntakoikeilusta kertyneitä kokemuksista raportoidaan ministeriöiden toimesta avoimesti kunnille, jotta siitä saatavat kokemukset voidaan uuden mallin valmistelussa hyödyntää.

Viidenneksi; TE-uudistuksen tavoite ja kuntien velvoite on tarjota asiakkaille tasalaatuiset ja -resursoidut palvelut kaikilla alueilla. Tämä sama tavoite tulisi ulottaa kattamaan myös ELY-keskuksille jäävät palvelut. Uudistuksessa toimivien pk-yritysten kehittämispalvelut jäävät ELY-keskukselle, mutta niiden työnjakoa ja suhdetta kuntien elinvoimapoluuihin ei avata ehdotuksessa riittävästi. Ottaen huomioon TE-uudistuksen kokonaisvaltaisuus ja laajuus, työnjaon kuntien yrityskehitysyhtiöiden ja ELY-keskusten välillä tulisi asiakasnäkökulmasta olla selkeä. Huomiota tulisi kiinnittää myös ELY-keskusten tarjoamien yrityspalveluiden rooliin ja resursointiin suhteessa niiden toiminta-alueen yritysten määrään siten, että yritysasiakkaat ovat tasavertaisessa asemassa huolimatta siitä, millä ELY-keskusalueella ne sijaitsevat ja toimivat. Tämä kumuloituu jatkossa aiempaa enemmän myös kuntien kykyyn vastata vahvistuvasta elinvoimatehtävästä yritysten suuntaan.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.1 Keskeiset ehdotukset:

4.1.3 Kunnille siirtyvien tehtävien rahoitus

Lakiesityksessä työvoimapoluuiden järjestämisestä luvussa 1, 7§ määritellään kuntien rahoitusvastuun nousemisesta ja valtionosuuksien laskentaperiaatteesta 70 % työikäisten (18–64-vuotiaat) ja 30 % pitkäaikaistyöttömistä. Kompensaatio toteutettaisiin vuoden 2022 poikkileikkaustilanteen mukaan ja tätä ei tultaisi tarkistamaan myöhemmin. Uudenmaan liitto pitää kuitenkin perusteltuna tarkistaa kompensaation perushintaa tietyin väliajoin suhdannevaihteluiden huomioon ottamiseksi. Uusimaa alueena on erityisen suhdanneherkkä ja suhdannevaihtelut näkyvät nopeasti ja voimakkaasti. Tätä selittää erityisesti palvelualapohjainen elinkeinorakenne, johon suhdannevaihtelut vaikuttavat voimakkaasti, muuta maata voimakkaamminkin. Kompensaation suuruutta on tärkeää tarkastella jatkossa, että kasvukuntien talous ei heikkene.

Lähes kaikkien TE-palveluiden siirtyessä kuntien vastuulle tulisi myös tarkastella valtiolle jäävän ja kunnille siirtyvän rahoituksen osuudenjakoa. Hallituksen esityksessä kunnille tulisi palveluiden rahoitukseen 75 %, mutta rahoitusta tulisi siirtää enemmän. Pitäisi myös tarkemmin ja luotettavammin perustella valtiolle jäävän osuuden rahoitustarve.

Uudistus ei saa kiihdyttää rakenteellista tulonsiirtoa entisestään Uudeltamaalta muualle Suomeen. Uudellamaalla on jo nyt kolmannes Suomen koko työväestöstä ja heille on pystyttävä tuottamaan tarvittavat palvelut. Niin ikään Uudenmaan liitto huomauttaa, että rahoitusmalli ei huomioi työikäisen määrän kasvua. Jos kompensaation taso olisi HE:n mukaisesti vakioitu, jäisi muuttovoittoalueiden kasvava työvoima alikompensoituksi ajan myötä. Uudenmaan liitto edellyttääkin, että väestön kasvun aiheuttamat muutokset huomioidaan rahoitusmallissa

täysimääräisesti myös jatkossa. Kaikkiaan kuntien rahoitusvastuiden tulisi olla tasapainossa sen kanssa, että valtionosuusrahoitus tulisi kattamaan kulut täysimääräisesti.

Rahoitusmallin valmistelussa on otettava myös huomioon sote-uudistuksen jälkeinen kuntatalouden kokonaisvolyymi. Jos kuntien nousevia työttömyyden sosiaaliturvakustannuksia tarvitsee kompensoida, sitä ei tule tehdä valtionosuuksien kautta. Kuntien lisäkustannuksista ja sääntömuutosten vaikutuksista tarvitaan lisätietoa ja laskentamekanismien tarkkaa ja avointa käsittelyä.

Maahanmuuttajien ja vieraskielisten integroituminen työelämään on ratkaisevaa koko Suomen kannalta. Laissa ei mainita kuitenkaan erillistä osuutta vieraskielisille, vaikka arvioiden mukaan vieraskielisten palveleminen vie käytännössä henkilöstön resursseja 1,2–2-kertaisesti kantaväestöön verrattuna. Uudellamaalla väestön määrä kasvaa jatkuvasti ennen kaikkea maahanmuuton ansiosta. Kaikessa resurssien kohdentamisessa on otettava paremmin huomioon erityisesti Uudenmaan vieraskielisten asiakkaiden suuri määrä ja osuus työvoimasta, sekä sen vaatima merkittävästi korkeampi palveluresurssi ja tulkkien käyttö. Tästä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset tehtävien hoitoon ovat merkittävät, eikä hallituksen esitys riitä kattamaan tästä aiheutuvia kustannuksia. Esityksessä vieraskielisten muita suurempi palvelutarve on tarkoitus korvata kunnille 30M€:n vuotuisella kompensatiolla. Esitetty kompensatio on Uudenmaan vieraskielisten määrä huomioon ottaen liian pieni, eikä huomioi vieraskielisten osuuden jatkuvaa kasvua Uudenmaan työvoimasta.

Hallituksen esityksessä on myös esitetty rahoitusmallille kolmen vuoden siirtymäaika. Kolmen vuoden siirtymäaika on kuitenkin hyvin harhaanjohtava, sillä vuosi 2024 sisältyy siirtymäaikaan ja esitetyllä aikataululla uudistus astuisi voimaan 1.12.2024, jolloin siirtymäaika olisi kaksi vuotta ja yksi kuukausi. Uudenmaan liitto pitää perusteltuna harkita vielä siirtymäajan mahdollista pidentämistä.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.2 *Pääasialliset vaikutukset:*

4.2.1 Tiivistelmä keskeisistä vaikutuksista ja uudistumisen riskeistä

Uudistuksen pääasiallisia vaikutuksia on arvioitu eri palvelutuotteiden näkökulmasta, mutta uudistuksen laajuus ja kokonaisvaltaisuus huomioiden riskianalyysi on kuitattu parilla sivulla. Riskianalyysi ei myöskään sisällä massiivisia henkilöstösiirtoja valtiolta kuntiin tai kuntien taloudellisia riskejä. Nämä kuitataan toteamalla, että ”keskeisiä tunnistettuja riskitekijöitä on hyödynnetty vaikutuksen arvioinnin tukena ja niiden perusteella on esitetty erityistä huomiota tai seurantaa vaativia toimeenpanon osia.” Teemoittain relevantteja riskejä on toki hahmoteltu mm. kuvassa s. 134, mutta niitä ei avata lainkaan. Kuntien riskianalyysi tulisi toteuttaa huolellisesti yhdessä kuntien kanssa ja myös kommunikoidaan asianosaisten kanssa riittävän perusteellisesti ennen lain toimeenpanoa, jotta mahdolliset riskit voidaan ennakoida eri tasoilla ja riittävällä pieteetillä.

4.2.3.1 Vaikutukset kuntien toimintaan (sekä 4.1.1)

TE-palvelujen siirtoa koskevan lainsäädännön tulee mahdollistaa ja tukea erilaisia järjestämiskäytäntöjä, jotka soveltuvat Uudenmaan erikokoisten ja erilaisten kuntien tarpeisiin. Uudistus on voitava toteuttaa paikalliset ja alueelliset tarpeet ja lähtökohdat huomioon ottaen joustavasti. Siksi mitään hallinnollista toteutusvaihtoehtoa ei tule valmistelussa eikä lopullisessa hallituksen esityksessä rajata kategorisesti pois, vaan päätösvalta yhteistyön organisatorisesta muodosta tulisi jättää kuntien päätettäväksi. Uudistuksen tulisi mahdollistaa esimerkiksi kuntien välinen sopiminen ja hallinnollisesti kevyemmät vaihtoehdot, joilla myös vastataan paremmin uudistukselle asetettuihin tavoitteisiin.

Lisäksi Uudenmaan liitto korostaa seikkaa, että järjestämisvastuulliselle taholle asetettavat kriteerit takaavat, että työnhakijan palveluiden saatavuus turvataan myös ruotsin kielellä.

4.2.3.4 Vaikutukset julkisen työvoima- ja yrityspalvelun henkilöstöön

Voimaanpano lakiehdotuksen 6 § määrittää henkilöstön siirron tapahtuvan liikkeen luovutuksena, jolloin TE-toimiston työntekijät siirtyisivät ”vanhoina” työntekijöinä ja heidän sen hetkiset työsopimuksensa etuineen säilyisivät ennallaan työehtosopimuskauden loppuun asti. Tämän jälkeen henkilöstö siirtyisi kuntien työntekijöiden työehtosopimuksen piiriin.

Uudenmaan liitto korostaa, että TE-palvelujen siirrossa on kyse mittavasta reformista, jonka tavoitteena on tuoda palveluiden järjestämiseen paikallista joustavuutta ja tehokkaampia uusia toimintatapoja. Uudistuksen tavoitteena tulee olla se, että sen myötä työllisyysneuvontaa ja toimintatapoja voidaan kokonaisuutena uudistaa.

Henkilöstön siirtyessä on pidettävä huolta, että edellä mainitut organisaatiomuutoksen mahdollisuudet tulee hyödyntää ja henkilöstön työsuhteen jatkumisesta pidetään huolta, mutta samalla on mahdollistettava työtapojen, tehtävien ja organisaation muuttuminen aiemmasta. Kunnille tulee taata kaikki mahdollinen vapaus toteuttaa työvoimapolitit tehokkaimmalla mahdollisella tavalla henkilöstöresurssien osalta.

Siirtyvän henkilöstön määrää ei ole myöskään selkeästi hallituksen esityksessä kerrottu, eikä ole myöskään kerrottu, että tuleeko henkilöstön määräänkin joku poikkileikkausajankohta, jonka mukaan siirtyvän henkilöstön määrä määritellään.

Uudenmaan liitto haluaa korostaa ELY-keskusten, TE-toimistojen ja kuntien velvollisuutta yhteistyöhön jo ennen 1.12.2024. Esitämme siten lakiin kirjattavaksi pykälää velvollisuudesta yhteistyöhön, joka astuisi voimaan jo 1.4.2023. Tällä tavalla siirto sujuisi mahdollisimman sujuvasti,

sillä erityisesti henkilöstön ja palveluprosessien kannalta on tärkeää keskustella avoimesti mahdollisimman sujuvista työnteontavoista ja myös harmonisoida työtä jo ennen siirtymistä.

4.2.8 Tiedonhallinnan muutokset

Valtion on varmistettava, että kaikki uudistukseen liittyvät tietojärjestelmähankkeet valmistellaan läpinäkyvästi ja tietojärjestelmät ovat kuntien käytössä jo hyvissä ajoin ennen siirtymää. Palvelujen siirto ei voi onnistua ilman, että asiakastieto siirtyy palveluiden järjestäjien ja tuottajien välillä, jotta asiakasdataa voidaan käyttää tietojohdamisen ja palveluohjauksen tarpeisiin.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 5 *Muut toteuttamisvaihtoehdot:*

Uudenmaan liitto ei halua ottaa kantaa itse malleihin, mutta haluaisimme nostaa rinnalle esiin myös mahdollisuutta hallinnollisesti kevyempään sopimukselliseen malliin, jolloin hallinnollisten rakenteiden rakentaminen pidettäisiin minimissään.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 8 *Lakia alemman asteinen sääntely:*

Ehdotuksessa esitetään kumottavaksi VN:n asetus julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta, ja se korvattaisiin uudella asetuksella. Uudella asetuksella täsmennettäisiin mm. valtion ja kuntien yhteisen neuvottelukunnan kokoonpanoa siten, että siellä olisi kuntien lisäksi edustus mm. Kuntaliitosta ja maakuntien liitoista. Uudenmaan liitto painottaa, että neuvottelukunnan ja sen monialaisen tuen yhteistyömallin jaoston kokoonpanossa tulee monipuolisesti varmistaa Suomen suurimman työssäkäyntialueen eli Uudenmaan kuntien monipuolinen kokemus ja asiantuntemus. Neuvottelukunnasta ja sen jaostosta ei myöskään saa muodostua muodollista elintä, vaan sillä tulee aidosti olla mandaatti käydä vuoropuhelua, seurata sekä mahdollisuus vaikuttaa uudistuksen toimeenpanoon.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 10 *Toimeenpano ja seuranta:*

Luvussa todetaan oikein, että virastojen palvelukyvyyn säilyminen muutoksen aikana on tärkeää, ja että (valtion sekä kuntien) viranomaisten on kyettävä huolehtimaan toiminnan kannalta riittävästä resursseista ja osaamisen ylläpidosta. Huomio keskittyy kuitenkin luvussa pääosin valtion oman hallinnon kykyyn selvitä muutoksesta. Suurimmat muutospaineet TE-uudistuksesta aiheutuvat kuitenkin kunnille. Esimerkiksi Uudellamaalla uudistus merkitsee joidenkin arvioiden mukaan jopa 1.700 henkilötyövuoden siirtymistä liikkeen luovutuksena valtiolta kuntiin. Kuntakokeilussa on kuitenkin jo havaittu, että murrosvaiheessa merkittäväkin osa valtion henkilöstöstä siirtyy kunnan sijasta muille työmarkkinoille, jolloin kunnan tehtäväksi jää löytää nopeasti tekijät avoimilta markkinoilta. Myös ”vanhoina työntekijöinä” tulevien perehdytys vie huomattavasti aikaa ja resursseja kunnilta. Uudenmaan liitto huomauttaa, että näitä henkilöstön siirtymävaiheen kustannuksia ei kuitenkaan uudistuksessa huomioida lainkaan, vaan ne jäävät kuntien itse kustannettavaksi.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 12 *Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys:*

TE-uudistuksen lakipakettiin linkittyy lukuisia lakeja, joiden on tarkoitus astua voimaan aiemmin, suurelta osin 2023 alusta (KOTO-laki, palkkatuki, kuntouttava työtoiminta, ulkomaalaislaki jne.).

Kyseiset muutokset on huolellisesti sovitettava yhteen, jotta työvoimaviranomaisten toimintakyky säilyy muutoksessa optimaalisena.

Laki työvoimapalvelujen järjestämisestä

Luku 1 sisältää lain yleiset säännökset.

Näkemyksenne:

10 § Työnhakijan työssäkäyntialue on määritelty ulottuvan 80 kilometrin etäisyydelle tosiasiallisesta asuinpaikasta. Tässä tarvitaan kuitenkin joustoa, esimerkiksi Uudenmaan toiminnallinen ja liikenteellinen työssäkäyntialue on tätä merkittävästi laajempi, yltäen myös maakunnan rajojen ylitse. Kilometrimäärän rinnalla on oltava tarveharkintaa ja joustoa, liikenneväylät ja joukkoliikenne ohjaavat ihmisten liikkumista.

Luvussa 2 säädettäisiin järjestämisvastuusta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **edut ja hyödyt järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille**
- **mahdolliset riskit järjestämisvastuun siirtämisessä kunnille**
- **työvoiman määrää ja työllisyysaluetta koskeva sääntely (huom: poikkeus työvoimapohjan kriteeriin voimaanpanolaissa)**
- **palvelujen tarjoamista koskeva sääntelyesitys**

Momenteissa 1–3 § määritellään työllisyysalueiden koko ja malli. Työllistämisalueella työikäisen väestön määrä tulee olla vähintään 20.000 henkilöä ja poikkeusluvalla 17.000 henkilöä, työllisyysalueen tulee olla myös yhtenäistä työssäkäyntialuetta. Työssäkäyntialueiden määrittelyyn on käytetty Tilastokeskuksen tekemää jakoa. Lakiehdotus voi aiheuttaa tulkintavaikeuksia, sillä Tilastokeskuksen työssäkäyntialueisiin perustuen pelkästään Helsingin työssäkäyntialueeseen kuuluu Raaseporia ja Hankoa lukuun ottamatta kaikki Uudenmaan kunnat, sekä Hausjärvi ja Riihimäki maakunnan ulkopuolelta. Tuleekin ottaa huomioon se riski, että pirstaloituvatko Uudenmaan alueen palvelut liian pieniin osiin. Jos lakia tulkitaan pienimmän alueen mukaan, voisi silloin pelkästään Uudellemaalle muodostua 12–14 erillistä työllisyysaluetta, työssäkäyntialue kuitenkin todellisuudessa kattaa lähes koko Uudenmaan, sekä maakunnan ulkopuolisiakin kuntia.

TE-palvelujen siirtoa koskevan lainsäädännön tulee mahdollistaa ja tukea erilaisia järjestämiskäytäntöjä, jotka soveltuvat Uudenmaan erikokoisten ja erilaisten kuntien tarpeisiin. Uudistus on voitava toteuttaa paikalliset ja alueelliset tarpeet ja lähtökohdat huomioon ottaen joustavasti. Siksi mitään hallinnollista toteutusvaihtoehtoa ei tule valmistelussa eikä lopullisessa hallituksen esityksessä rajata kategorisesti pois, vaan päätösvalta yhteistyön organisatorisesta muodosta tulisi jättää kuntien päätettäväksi. Lakiehdotuksessa rajataan työllisyysalueiden järjestäytyminen hyvin tiukasti. Uudenmaan liitto ei halua ottaa kantaa itse malleihin, mutta haluaisimme nostaa rinnalle esiin myös mahdollisuutta hallinnollisesti kevyempään sopimukselliseen

malliin, jolloin hallinnollisten rakenteiden rakentaminen pidettäisiin minimissään. Uudistuksen tulisi mahdollistaa esimerkiksi kuntien välinen sopiminen ja hallinnollisesti kevyemmät vaihtoehdot, joilla myös vastataan paremmin uudistukselle asetettuihin tavoitteisiin. Uudenmaan liitto pitää tärkeänä, että järjestämis- ja rahoitusvastuu pidetään samoissa käsissä. Kuntien toimintavapaus yhteistyön järjestämiseksi tulee olla mahdollisimman laaja. Tarvittaessa kuntien välinen sopimusyhteistyö tulee voida varmistaa.

Toiminnallisen alueen kriteerien määrittelyssä kuntien maarajan ei tulisi olla määräävä, vaan myös tässä on oltava tarveharkintaa ja joustoa. Liikenneväylät ja joukkoliikenne ohjaavat ihmisten liikkumista. Maarajavaatimus on nyky-yhteiskunnassa menettänyt merkityksensä. Myös palvelualueen vähimmäisasiakasmäärän vaatimuksessa tulisi olla joustoa. Sillä on huolehdittava, että järjestämisvastuulliselle taholle asetettavat kriteerit takaavat esimerkiksi sen, että työnhakijan palveluiden saatavuus turvataan myös ruotsin kielellä.

Pykälän 4 mukaan työllisyysalueen perustavien kuntien tulisi toimittaa yksittäisen kunnan tai kuntien yhteinen perussopimus yhteisestä toimielimestä TEM:lle kahden viikon kuluessa perussopimuksen hyväksymisestä. Voimaanpanolain 3 § mukaan kuntien on toimitettava työvoimapalveluiden järjestämisvastuuta koskevat ilmoitukset, suunnitelma työvoimapalvelujen järjestämisestä viimeistään 31.10.2023. Samaan määräaikaan mennessä 8 § mukaan kuntien tulisi toimittaa myös ilmoitus siitä, mitkä siirtyvät toimitilat ne ovat valmiita ottamaan vastaan, mikä tarkoittaa sitä, että kuntien olisi pitänyt tehdä pitkälle meneviä suunnitelmia palveluverkon ja palvelutoiminnan järjestämisestä. Aikataulu on tässä suhteessa erittäin tiukka. Lisäksi voimaanpanolain 1 § mukaan järjestämislain järjestämisvastuun siirtoa koskevat keskeiset pykälät (2 luvun 1, 2, 4 ja 5 §) olisivat tulossa ennakoivasti voimaan 1.4.2023 eli vajaan vuoden kuluttua ennen muun järjestämislain voimaantuloa. Positiivista sinänsä on, että kunnilla olisi siinä suhteessa pätevä juridinen perusta ryhtyä siirtoa valmisteleviin toimiin. Tässäkin suhteessa aikataulu on kuitenkin kovin tiukka. Uudenmaan 26 kunnan joukossa on huomattava määrä kuntia, joiden on muodostettava työllisyysalueita muiden kuntien kanssa. Tarvittavat neuvottelut ja kunnalliset päätösprosessit voivat viedä huomattavasti aikaa. Lisäksi pääkaupunkiseudulla volyymit ovat suuret, mikä väistämättä hidastaa toimintaa. Kunnille on varattava nyt esitettyä enemmän aikaa toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun.

Hallituksen esityksessä ei oteta kantaa toimipaikkojen määrään, mutta puhutaan mahdollisuudesta ottaa niitä käyttöön lisää. Uudellamaalla on kuitenkin viimeisimpänä suljettu esimerkiksi Raaseporin toimipiste. Onko toimipisteiden lisääminen kuitenkin ainoa vastaus asiointimahdollisuuksien parantamiseen? Monet asiakkaat varmasti toivoisivat myös etäasiointimahdollisuutta videopuhelun tai muun sellaisen kautta.

Pykälässä 6 todetaan velvollisuus tarjota palveluita yli työllisyysaluerajojen. On hyvä, että työllisyysalueiden yli voidaan hankkia yhteisiä palveluita ja asiakkailta on myös mahdollisuus osallistua muiden työllisyysalueiden palveluihin. Työllisyysalueista huolimatta Uusimaa on pitkälti yhteistä työssäkäyntialuetta, jolloin asiakkaat todennäköisesti käyttäisivät palveluita myös työllisyysaluerajojen yli. Tämä mahdollisuus laajentaa palveluvalikoimaa hyvin. Tilanne ei kuitenkaan

missään tapauksessa saa johtaa siihen, että esimerkiksi Uudenmaan kuntien palveluita hyödynnettäisiin massiivisesti tiettyjen, yleensä suurempien kuntien ja kaupunkien palveluita kohtuuttomasti rasittaen. Toisaalta palveluiden tarjoamisessa yli TE-alueiden on myös riskinä se, että tieto eri palveluista ei kulje työllisyysalueilta toiseen, jolloin tieto ei myöskään kulje asiakkaille. Tai lähekkäiset työllisyysalueet hankkivat samanlaisia palveluita, vaikka ne olisi voitu hankkia yhteisesti. Voi olla myös haluttomuutta ohjata asiakkaita muiden työllisyysalueiden palveluihin, sillä henkilöasiakkaan oma työllisyysalue kuitenkin kustantaisi palvelun käytön. Olisikin tärkeää perustella palvelujen tarjoamista oman työllisyysalueen ulkopuolella tarkemmin kuin vain pitkäaikainen asuminen ja oleskelu.

Edelleen, 6 §:ssä esitetään, että työnantajalle olisi tarjottava työvoimapalveluita tämän koti- tai toimipaikasta riippumatta. Toisin kuin henkilöasiakkaiden kohdalla, esityksessä ei mainita mahdollisuudesta laskuttaa näiden palveluiden kustannuksia työnantajan kotikunnalta. Ottaen huomioon Uudenmaan erityisasema Suomen elinkeinotoiminnan ja kasvun promoottorina esitys tuntuu kohtuuttomalta. Kunnilla tulisi olla mahdollisuus hakea korvausta muiden, kuin oman alueen yrityksille tarjotuista palveluista.

8 §. Palvelujen kieli: Kaikessa resurssien kohdentamisessa on otettava paremmin huomioon Uudenmaan vieraskielisten asiakkaiden suuri määrä sekä osuus työvoimasta ja sen vaatima merkittävästi korkeampi palveluresurssi ja tulkkien käyttö. Tästä aiheutuvat ylimääräiset kustannukset tehtävien hoitoon ovat merkittävät, eikä hallituksen esitys riitä kattamaan tästä aiheutuvia kustannuksia. Esityksessä vieraskielisten muita suurempi palvelutarve on tarkoitus korvata kunnille 30M€:n vuotuisella kompensatiolla. Esitetty kompensatio on Uudenmaan vieraskielisten määrä huomioon ottaen liian pieni, eikä huomioi vieraskielisten osuuden jatkuvaa kasvua Uudenmaan työvoimasta. Uudenmaan liitto pitää tärkeänä vieraskielisten työnhakijoiden suomen tai/ja ruotsin kielen kielitaitokoulutuksen lisäämistä, jotta heidän työllistymismahdollisuutensa paranisivat. Riittävän kielitaidon osaaminen korostuu erityisesti niillä aloilla, joissa työvoimasta on pulaa kuten sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla.

Luvussa 3 säädettäisiin ohjauksesta ja valvonnasta.

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- **valtakunnalliset tavoitteet**
- **työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta ja sen tehtävät**
- **alueelliset työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskustelut**

Uudenmaan liitto korostaa, että valtion asettamat valtakunnalliset tavoitteet, sekä valtion ohjaus ja valvonta ei saa muodostua kunnille liian raskaaksi, rajoittavaksi ja byrokraattiseksi – kunnilla tulee säilyä viime kädessä itsehallinto-oikeus työvoima- ja elinkeinopalveluiden toteuttamisesta huomioiden palveluiden tasapuolisuus, yhdenmukaisuus ja puolueettomuus.

3§ Työllisyyden edistämisen neuvottelukunnasta ei saa muodostua muodollista elintä, vaan sillä tulee aidosti olla mandaatti käydä vuoropuhelua, seurata sekä mahdollisuus vaikuttaa uudistuksen toimeenpanoon. Kokoonpanossa tulee monipuolisesti varmistaa Suomen suurimman työssäkäyntialueen eli Uudenmaan kuntien monipuolinen kokemus ja asiantuntemus. Valtakunnallisen neuvottelukunnan lisäksi Uudenmaan liitto esittää, että suurilla työssäkäyntialueilla olevien työllisyysalueiden yhteistyö tulee turvata esimerkiksi omalla neuvottelukunnalla ja tähän tulee turvata riittävät valtion resurssit.

Luvussa 4 säädettäisiin työnhakijan palveluprosessista.

Säännökset vastaavat 2. toukokuuta voimaan tulleen uuden asiakaspalvelumallin (niin sanottu pohjoismainen työvoimapalvelumalli) säännöksiä.

Näkemyksenne:

Uudenmaan liitto huomauttaa, että Pohjoismaisen mallin osalta lainsäädäntöön liittyy ongelmakohtia, jotka tulisi korjata eduskuntakäsittelyvaiheessa. Palvelumalli saattaa joissakin tapauksissa olla kaavamainen ja jäykkä ja estää resurssien kohdentamisen asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita palvelevasti. Siinä ei ole esimerkiksi huomioitu erityistilanteita, kuten mm. sitä, että esimerkiksi vastavalmistuneella, jolla menee keskimäärin kolme kuukautta työpaikan saamisen, tulisi kolmen kuukauden aikana olla yhteensä seitsemän tapaamista. Tämä tuntuu paljolta tilanteesta, jossa henkilöresursseista on pula. Valtion uudistukseen suunnittelemaat henkilöstö- ja muut resurssit eivät tule riittämään lain mukaisen palvelun toimeenpanoon, mikä aiheuttaa kunnille kustannuspaineita.

Erytisen haastavia Uudenmaan kuntien kannalta ovat 5 ja 6 §:ssä (alkuhaastattelut ja työnhakukeskustelujen ym. järjestäminen) mainituille tehtäville asetetut aikataulut. Työvoimaviranomaisen tulisi esimerkiksi järjestää 5 § mukaan työnhakijan alkukeskustelu viiden arkipäivän kuluessa työnhaun alkamisesta tai velvoite järjestää työttömälle työnhakijalle viisi täydentävää työnhakukeskustelua kolmen kuukauden kuluessa alkuhaastattelusta 6§ mukaan. Näin tiukasti aikarajoitetut velvollisuudet järjestää palvelut haittaisivat palvelujen järjestämistä käytännössä ja tekisivät toiminnasta hyvin kankeaa ja johtaisivat huomion kiinnittymiseen työllistymisen sijaan määräaikojen noudattamiseen. Lisäksi Uudenmaan osalta toiminnan volyymit ovat suurelta osin niin suuria, että esitettyjä, hyvin tiukkoja määräaikoja olisi vaikea noudattaa parhaalla tahdollakaan. Määräaikoja tulisi joustavoittaa joko niitä pidentämällä tai luomalle asteikkoja, joissa otettaisiin huomioon eri työssäkäyntialueiden volyymit.

Lisäksi Uudenmaan liitto huomauttaa, että uudistuksen vaatimat tietojärjestelmät ja niitä koskeva lainsäädäntö on vielä pahasti kesken. Myös mallin muita tavoitteita (esim. työnhakijan kasvokkainen haastattelu) tulee olemaan vaikea saavuttaa. Etäisyys lähimpään työvoimaviranomaiseen TE-alueella voi olla pitkä, ja lyhyemminkin etäisyyksin yhteydet joukkoliikenteen voimin huonot. Työnhakijatapaamisia tulee voida toteuttaa myös etäyhteyksin.

Luvussa 5 säädettäisiin työnvälityksestä ja työnhakuvelvollisuudesta.

Näkemyksenne:

Lakiehdotuksessa työvoimapalveluiden järjestämisestä 5 luvun 1–2 § säädettäisiin työnvälityksestä ja työnhakuvelvollisuudesta. Lakiehdotus ei sisällä juurikaan eroa nykyiseen, selkeästi tehottomaan työnvälitysmalliin. Olisikin hyvä pohtia mahdollisia vaihtoehtoja TE-toimistojen työnvälitykseen. Tällä hetkellä suurin osa työpaikoista täytetään ohi TE-toimistojen tarjoaman työnvälityksen. Pelkästään vuonna 2021 te-palvelut.fi-sivustolla hieman yli miljoona avointa työpaikkaa, joista tehtiin 163.000 työtarjousta. Näistä miljoonasta työpaikasta 8.000 täytettiin työtarjouksella, eli alle 1 %. 28.000 kuntakokeilun ja TE-toimiston asiakasta työllistyi avoimeen työpaikkaan. Tämä tarkoittaa, että avoimiin työpaikkoihin työllistyi alle 3 % työnhakija-asiakkaista. On siksi epäselvää, ovatko julkaistut työpaikat oikeasti avoimia ja miten työnhakija-asiakkaiden pääsyä työmarkkinoilla avoimiin työpaikkoihin voitaisiin edistää. Nykyinen työtarjousten tekemisen malli ei tähän tarpeeseen vastaa, eikä hallituksen esitys tarjoa tähän myöskään mitään uutta ratkaisua.

Luvussa 6 säädetään tieto- ja neuvontapalveluista, asiantuntija-arvioinneista, ammatinvalinnan- ja uraohjauksesta sekä valmennuksesta ja kokeilusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 7 säädettäisiin työvoimakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 8 säädettäisiin muutosturvakoulutuksesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 9 säädettäisiin työttömyysetuudella tuetusta työnhakijan omaehtoisesta opiskelusta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 10 säädettäisiin työnantajalle myönnettävistä tuista (palkkatuki, 55-vuotta täyttäneiden työllistämistuki, työolosuhteiden järjestelytuki).

Näkemyksenne:

Hallituksen esityksen mukaan kunnilla, kuntayhtymillä ja niiden määräysvallassa olevilla yhteisöillä ei olisi enää mahdollista saada palkkatukea. Tästä ei kuitenkaan ole mainintaa uudessa palkkatukilain muutosesityksessä, eikä tässä lakiehdotuksessa.

Palkkatuen myöntäminen kunnille on ollut hyvin käytetty palvelu ja tarpeellinen myös kunnille itselleen. Vuonna 2021 n. 30 % palkkatuetusta työstä tehtiin kuntien palveluksessa ja kunnat ja kuntayhtymät tarjosivat palkkatuettua työtä n. 10.000 henkilölle samana vuonna. Hallituksen esityksessä ollaan epäämässä palkkatuki kunnilta, kuntayhtymiltä ja niiden määräysvallassa olevilta yhteisöiltä. Tälle ei esitetä suoraan mitään korvaavaa menettelyä, vaan todetaan, että lausuntokierroksen aikana pyritään sellainen löytämään. Tämä johtaa siihen, että kunnat joutuvat tällä välin etsimään näille työpaikat muualta, vaikka niillä olisi myös itsellä tarvetta lisäkäsille. Uudenmaan liitto kyseenalaistaa, onko palkkatuelle tarvetta etsiä vaihtoehtoa, jos se on sellaisenaan toimiva.

Hallituksen esityksessä esitetään myös palkkatukiaikojen lyhentämistä aiemmasta 6, 12 tai 24 kuukaudesta, 5 tai 10 kuukauteen. Tämä koskisi myös 100 % palkkatuella palkattuja henkilöitä, sekä vamman tai sairauden perusteella palkkatukea saavia. Erityisesti vamman tai sairauden perusteella myönnetyn palkkatuen jatkuminen yli 10 kuukautta olisi perusteltua.

Luvussa 11 säädettäisiin henkilöasiakkaalle myönnettävistä tuista ja korvauksista (starttiraha, työhön tai palveluun hakeutumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus, palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus).

Näkemyksenne:

-

Luvussa 12 säädettäisiin työllistämisvelvoitteesta.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 13 säädettäisiin asiakastietojen käsittelystä ja valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta.

Näkemyksenne:

Hallituksen esityksen mukaan työllisyysalueilla olisi pakollista käyttää tietyissä asioissa valtion yhteistä järjestelmää, mutta kunnilla on myös mahdollisuus käyttää tämän lisäksi kuntien omia järjestelmiä. Hallitusesityksessä esitellyn tutkimuksen perusteella kunnilla ei ole omien tietojärjestelmien luomiseen kuitenkaan paljoa intoa. Tavoitteena lienee silti on, että voitaisiin käyttää pääasiassa yhteistä järjestelmää, jota ei tarvitsisi työllisyysalueiden omilla järjestelmillä täydentää. Useiden järjestelmien päällekkäinen käyttö kangistaa palveluprosessia, erityisesti jos järjestelmät eivät kommunikoi keskenään ja tietoa pitää toistaa eri järjestelmiin. Tämä vaikeuttaa myös asiakkaiden tietojen siirtämistä työllisyysalueelta toiselle, jos henkilöasiakas esimerkiksi muuttaa, hakeutuu toisen työllisyysalueen palveluun tai yritysasiakas etsii työntekijöitä oman työllisyysalueensa ulkopuolelta. Lain perustelutekstissä ei nyt käy ilmi, onko olemassa olevat kuntien käyttämät järjestelmät otettu lain valmistelussa huomioon, vai onko tarkoitus, että kunnat hankkisivat täysin uudet tietojärjestelmät?

Asiakastietojen käsittelyä varten on tärkeää varmistaa, että kaikilla osapuolilla on tasapuolinen pääsy asiakastietojärjestelmiin. Tulisikin varmistaa, että hyvinvointialueilla, työllisyysalueilla ja kunnilla on pääsy tasapuolisesti asiakastietoihin ja oikeus käsitellä niitä asiakkaiden asioita hoitaessa. Tämä on erityisen tärkeää terveystietojen vaihdossa, sillä nykyisellään lakiehdotus mahdollistaa terveystietojen vaihdon vain monialaisen yhteistyöpalvelun (TYP) asiakkaille, terveystietoja kuitenkin tarvitaan muistakin asiakkaista, esimerkiksi jos asiakas on sairauslomalla, eikä hae töitä, asiakkaan terveystilanne vaikuttaa tarjottaviin työpaikkoihin.

Luvussa 14 säädettäisiin palvelualustasta.

Näkemyksenne:

Uudenmaan liitto huomauttaa, että uudistuksen vaatimat tietojärjestelmät ja niitä koskeva lainsäädäntö on vielä pahasti kesken. Asiakasdatan katkoton liikkuvuus kuntien ja valtion välillä on varmistettava, ja järjestelmät on oltava kuntien käytössä jo ennen tehtävien siirtymää kunnille.

Luvussa 15 säädettäisiin tukien ja korvausten maksamisesta ja takaisinperinnästä.

Näkemyksenne:

-

Luku 16 käsittää erinäisiä säännöksiä.

Näkemyksenne:

-

Luvussa 17 säädettäisiin muutoksenhausta.

Näkemyksenne:

-

Muut esitykseen sisältyvät lakiehdotukset

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta annetun lain muuttamisesta ja laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä, ovatko ehdotetut muutokset ELY-keskusten sekä KEHA-keskuksen tehtäviin riittävän selkeät ja eri toimijoiden yhteistyötä edistävät?

Uudenmaan liitto huomauttaa, että myös KEHA:an ja ELY-keskuksiin siirtyviä tai jääviä tehtäviä ja niiden kustannustehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tulisi arvioida kriittisesti, ja tavoitteena tulisi olla kustannussäästöjen saavuttaminen. Esimerkiksi KEHA-keskuksella ei ole entuudestaan kokemusta palveluiden järjestämisestä henkilöasiakkaille (mm. nyt sille siirrettäväksi ehdotettu tehtävä nuorten hyvinvoinnin ja pärjäävyyden tuen valmennuksen toteuttamisessa), ja nyt viraston rooli on muuttumassa radikaalisti. Tulisi myös avata ja perustella tarkemmin valtiolle jäävien palveluiden rahoituksen tarvetta, sillä tällä hetkellä 25 % rahoituksesta olisi jäämässä valtiolle jäävien tehtävien rahoitukseen.

Jotta tulevien työvoimaviranomaisten ja kuntien on mahdollista valmistautua muutokseen mahdollisimman ajoissa, lakiin tulisi myös kirjata ELY-keskusten ja TE-toimiston velvollisuus yhteistyöhön ja velvoite jakaa kaikki relevantti tieto kunnille siirtyvistä vastuista, toimintatavoista, hankintamenettelyistä jne.

Lisäksi Uudenmaan liitto huomauttaa, että HE:stä ei selkeästi käy ilmi siirtyvät ja valtiolle jäävät tehtävät, eikä konkreettinen henkilöstömäärä, sillä esityksen eri kohdissa on siirtyvästä henkilöstöstä eri lukuja. Siirtyvistä tehtävistä on annettu erillinen dokumentti jo aiemmin, mutta nämä pitäisi saada selkeämmin esitykseen.

Momentissa 3 todetaan, että ELY-keskusten tehtävä on lisäksi seurata ja ennakoida työelämän koulutus- ja osaamistarpeita työllisyyden edistämiseksi. Tässä keskeistä on saumaton yhteistyö maakuntien liittojen kanssa, joilla aluekehittämislain 17 § mukainen tehtävä on seurata ja ennakoida aluekehitystä sekä toimintaympäristön ja osaamistarpeiden muutoksia.

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa.

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kuntien vastuulle siirtyvien tehtävien rahoitus, ovatko ehdotetut uudet valtionosuuden määräytymiskijät toimivia rahoituksen kohdentamisessa?
- kolmen vuoden siirtymäaika laskennalliseen rahoitukseen (voimaantulosäännös)
- kunnan työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajentamisen korvaus

-

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta (pois lukien 14 luku)

Erityisesti toivotaan näkemyksiä työttömyysturvaprosessiin ja sitä koskevaan toimivaltaan liittyen.

-

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 14 luku;

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta;

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- kunnan työttömyysetuusmenoon kohdistuvan rahoitusvastuun porrastusmalli
- eräiden kotoutumisesta annetussa laissa tarkoitettujen henkilöiden kohdalla sovellettavaksi ehdotettu

poikkeus kunnan rahoitusvastuuseen työmarkkinatuesta

- ehdotus kunnan rahoitusosuuden perintää koskevan tehtävän hoitamisesta Kelassa myös peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosan osalta
- edellä ehdotettujen muutosten vaikutus Kelan, työttömyyskassojen ja Työllisyysrahaston työmäärään mukaan lukien tietojärjestelmämuutokset ja näistä aiheutuvat kustannukset

Laki ulkomaalaislain muuttamisesta

Kansainvälisen osaavan työvoiman saatavuus on Suomelle ja erityisesti Uudenmaan kaltaiselle veturimaakunnalle menestymisen edellytys. Suomi on kuitenkin kv-osaajien maahanmuuttovirtojen katveessa, ja tässä kisaamme muiden maiden, emme maakuntien kesken. Uudenmaan yrityksistä merkittävä osa harjoittaa kansainvälistä kauppaa.

Uudenmaan liitto kiirehtii työlupakäytännön uudistamista siten, että työlupa saadaan nopeasti jopa kahdessa viikossa. Työvoimapula on jo muutenkin noussut erittäin merkittäväksi ongelmaksi, ja on varmistettava, että viranomaisten hallintomenettelyt eivät entisestään estä tai hidasta jo työpaikan saaneita henkilöitä työllistymästä. Nykyisen kaltainen saatavuusharkinta ei ole enää tätä päivää, ja myös työsuojelupiirin toimintaa tulee uudistaa. Saatavuusharkintaa ei tule käyttää työsuhteen ehtojen valvontaan, vaan tämä työ on organisoitava työsuojelun tehtäväksi ja vaatii toisenlaisia käytänteitä kuin työlupien saamisen pitkittämistä.

Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Nykyiset ELY- ja KEHA-tehtävät siirtyisivät kunnille. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi vuosina 2021 – 2028 annetun lain muuttamisesta

Lain perusteluissa todetaan, että ELY-keskusten tarjoamien yritysten kehittämispalveluiden ja –tukien sisältö ja toteuttamistapa säilyy ennallaan, mutta myöntäminen olisi harkinnanvaraista. Maininta siitä, että kehittämispalveluissa pyrittäisiin yhdenmukaistamaan avustusten myöntämisen kriteereitä, on tarpeen. Lisäksi Uudenmaan liitto esittää momenttiin 8 täydennystä siltä osin, että palveluiden tarjoamisessa kiinnitetään huomiota tukien kansalliseen tasapuolisuuteen ja soveltamiseen, mutta myös tasapuoliseen resursointiin suhteessa kunkin ELY-keskusalueen yrityskantaan. Yritysten kilpailun näkökulmasta ei ole tasapuolista, että jonkin ELY-keskusalueen yritysrahoitus loppuu kesken, kun toisella alueella pottia ei saada jaettua edes kenties löysemminkään kriteerein.

Laki palkkaturvalain muuttamisesta;

Laki merimiesten palkkaturvalain muuttamisesta

Palkkaturvahakemus toimitettaisiin jatkossa TE/ELY-keskuksen sijasta kunnan viranomaiselle. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Merimiesten palkkaturvahakemus toimitettaisiin jatkossa TE/ELY-keskuksen sijasta kunnan viranomaiselle. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki Työkanava Oy –nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Työkanava Oy-nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain (242/2022) 4 §:n muuttamisesta siten, että työnhakijoiden osoittaminen Työkanava Oy:n palvelukseen siirtyisi TE-toimistoista kuntien viranomaisten tehtäväksi. Uudenmaan liitto huomauttaa, että hallituksen esityksessä ei ole kerrottu tarkemmin Työkanava Oy:n tarjoamien työpaikkojen määrää, jolloin Työkanava Oy:n vaikuttavuutta kohderyhmän työllistymiseen on vaikea määritellä. Työkanava Oy:n toiminnan vaarana on myös luoda varjotyömarkkinat, sillä palvelupolustus Työkanava Oy:stä avoimille työmarkkinoille on epäselvä. Tällä hetkellä Työkanava Oy:n toiminta on keskitetty Pohjanmaan TE-toimistoon. Ehdotuksessa ei kuitenkaan käy ilmi, miten käytännössä Työkanava Oy:n toiminta hajautetaan työllistämisalueille uudistuksen astuessa voimaan.

Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Lakiin tehtäisiin järjestämisvastuun muuttamisesta tehtävät muutokset. Lisäksi esityksessä koulutuksenjärjestäjällä olisi yhteistyövelvoite työvoimaviranomaisen kanssa, kun TE-toimiston ja ELY-keskuksen kanssa aiemmin edellytettiin ”yhteistyötä” työvoimakokouksen tarjontaa suunniteltaessa. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksen mukaan lakia kuntouttavasta työtoiminnasta tultaisiin muuttamaan ja tehtävät kuntouttavasta työtoiminnasta siirtyisivät TE-toimistoilta kuntien viranomaisille. Uudenmaan liitto korostaa kuntien viranomaistehtävien saumatonta yhteistyötä, mutta myös yhteisiä kannusteita tulevien hyvinvointialueiden kanssa kuntouttavassa työtoiminnassa. On keskeistä, että kuntien lisäksi myös hyvinvointialueille asetetaan kuntien tavoin veloitteet ja kannusteet kuntouttavan työtoiminnan hoitamiseen. Lisäksi on mahdollistettava se, että kuntouttavassa työtoiminnassa voidaan tehdä myös sellaista asiakastyötä ja työtä, josta voi saada ammatin, eli käytännössä ”oikeita töitä”. Myös kuntien mahdollisuus ostaa esimerkiksi valmennustaloilta palveluja on taattava, eikä jo olemassa olevia toimivia malleja pidä missään nimessä haaskata. Myöskään asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Jouhevan yhteistyön takaamiseksi laissa pitäisi määritellä tarkemmin hyvinvointialueet velvoittavaksi osapuoleksi kuntouttavaan työtoimintaan liittyen. Tällä taattaisiin toimiva yhteistyö työllisyysalueiden ja hyvinvointialueiden välillä.

Laki vuorotteluvapaalain muuttamisesta

Lakiin tehtäisiin TE-uudistuksennäkökulmasta vain välttämättömät muutokset. Samalla peruspäivärahan ja ansiopäivärahan menoon esitetään uutta rahoituslähdettä, kunnan rahoitusosuutta etuusmenoon. Kuntien ei kuitenkaan ole tarkoitus osallistua vuorottelukorvauksesta syntyvään etuusmenoon, vaan valtion rahoittaisi jatkossakin KELA:n maksaman korvauksen kokonaisuudessaan. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan Euroopan unionin lainsäädännön soveltamisesta annetun lain 6 ja 11 §:n muuttamisesta

Uudenmaan liitto pitää tärkeänä, että valtion tulisi uudistaa myös sosiaaliturvalainsäädäntöä siten, että kunnilla on aidot mahdollisuudet tulevina TE-palvelujen järjestäjinä vaikuttaa työllisyyden kehittymiseen.

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta;

Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

On varmistettava, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki työsopimuslain muuttamisesta;

Laki merityösopimuslain muuttamisesta

TE-hallinnon tehtävät siirtyisivät kuntien työvoimaviranomaiselle. Uudenmaan liitto korostaa, että valtion tulee uudistaa työlainsäädäntöä siten, että kunnilla on aidot mahdollisuudet tulevina TE-palvelujen järjestäjinä vaikuttaa työllisyyden kehittymiseen.

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 3 a ja 37 a §:n muuttamisesta;

Laki valtion virkamieslain 5 a ja 9 c §:n muuttamisesta

Pitkäaikaistyöttömän ottamisessa määräaikaiseen työsuhteeseen ilmoituksen siitä, onko henkilö ollut yhtäjaksoisesti työtön edellisen 12 kuukauden ajan, antaisi TE-keskuksen sijasta kunnan työvoimaviranomainen. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki yhteistoimintalain muuttamisesta;

Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta;

Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetun lain 24 ja 25 §:n muuttamisesta

TE-toimistojen / ELY-keskusten tehtävät ja vastuut esitetään sellaisenaan siirtyvän kuntien työvoimaviranomaiselle. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että työnjako ja vastuut tulee olla selkeät, ja että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta;

Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta;

Laki kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta;

Laki sairausvakuutuslain 8 luvun 9 §:n muuttamisesta;

Laki sotilasavustuslain 11 §:n muuttamisesta;

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta toimisi valitusviranomaisena, jotka koskisivat työvoimaviranomaisen tekemää päätöstä. Palkkaturva-asioiden käsittely siirtyisi ELY-keskuksesta KEHA-keskukselle. Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia, työnjako on selkeä eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki tuloverolain muuttamisesta;

Laki maatilatalouden tuloverolain 10 f §:n muuttamisesta;

Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 56 §:n muuttamisesta

Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki rikoslain 47 luvun 6 §:n muuttamisesta;

Laki rikosrekisterilain 4 a §:n muuttamisesta;

Laki rikosrekisterilain 4 a §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Uudenmaan liitolla ei tähän huomautettavaa, mutta korostaa, että asiakkaan kannalta palveluun ei saa syntyä kohtuuttomia katkoksia eikä kunnille ylimääräisiä kustannuksia.

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaansaattamisesta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä seuraavista:

- yhteistoimintasopimusten solmimiselle esitetty aikataulu
- henkilöstösiirrot ja henkilöstön asemaan liittyvät menettelytavat
- sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen

Voimaansaattolain 3 § mukaan kuntien on toimitettava työvoimapalveluiden järjestämisvastuuta koskevat ilmoitukset, suunnitelma työvoimapalvelujen järjestämisestä viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2023. Samaan määräaikaan mennessä 8 § mukaan kuntien tulisi toimittaa myös ilmoitus siitä, mitkä siirtyvät toimitilat ne ovat valmiita ottamaan vastaan, mikä tarkoittaa sitä, että kuntien olisi pitänyt tehdä pitkälle meneviä suunnitelmia palveluverkon ja palvelutoiminnan järjestämisestä. Aikataulu on tässä suhteessa erittäin tiukka. Lisäksi voimaansaattolain 1 § mukaan järjestämisvastuun siirtoa koskevat keskeiset pykälät (2 luvun 1, 2, 4 ja 5 §) olisivat tulossa ennakoivasti voimaan 1.4.2023 eli vajaan vuoden kuluttua ennen muun järjestämislain voimaantuloa. Positiivista sinänsä on, että kunnilla olisi siinä suhteessa pätevä juridinen perusta ryhtyä siirtoa valmisteleviin toimiin. Tässäkin suhteessa aikataulu on kuitenkin kovin tiukka. Uudenmaan 26 kunnan joukossa on huomattava määrä kuntia, joiden on muodostettava työllisyysalueita muiden kuntien kanssa. Tarvittavat neuvottelut ja kunnalliset päätösprosessit voivat viedä huomattavasti aikaa. Lisäksi pääkaupunkiseudulla volyymit ovat suuret, mikä väistämättä

hidastaa toimintaa. Kunnille on varattava nyt esitettyä enemmän aikaa toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun.

Voimaanpano-lakiehdotuksen 6 § määrittää henkilöstön siirron tapahtuvan liikkeen luovutuksena, jolloin TE-toimiston työntekijät siirtyisivät ”vanhoina” työntekijöinä ja heidän sen hetkiset työsopimukset etuineen säilyisivät ennallaan työehtosopimuskauden loppuun asti. Tämän jälkeen henkilöstö siirtyisi kuntien työntekijöiden työehtosopimuksen piiriin.

Liikkeen luovutuksessa on tärkeää korostaa uudistuksen tavoitetta työllisyydenhoidon ja toimintatapojen kokonaisuudistuksesta. On tärkeää, että henkilöstön työsuhteen jatkumisesta pidetään huolta, mutta samalla on mahdollistettava työtapojen, tehtävien ja organisaation muuttuminen aiemmasta. Kunnille tuleekin taata liikkeen luovutuksessa vapaus toteuttaa työvoimapalvelut tehokkaimmalla mahdollisella tavalla henkilöstöresurssien osalta.

Voimaanpanolain 7 § mukaan työ- ja elinkeinotoimistossa, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksessa uuden lainsäädännön voimaan tullessa vireillä olevat asiat siirtyvät työvoimaviranomaiselle eli kunnalle järjestämisvastuun siirtyessä. Lain 11 § perusteella julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitettuun palveluun, tukeen, korvaukseen tai avustukseen, sovelletaan lainsäädännön voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos palvelu on alkanut tai tuki, korvaus tai avustus on myönnetty ennen uusien säännösten voimaantuloa. Lisäksi kunnan tulisi hoitaa tukien ja korvausten maksamiseen ja takaisinperintään liittyvät toimet lukuun ottamatta työllisyyspoliittista avustusta. Täten kunnilla olisi velvollisuus soveltaa myös vanhaa, voimassa olevaa lainsäädäntöä. Se luonnollisesti edellyttää, että kunnilla tulee olla kyky soveltaa ei vain uutta lainsäädäntöä, mutta myös vanhaa samanaikaisesti. Kyseessä on asia, johon tulee kiinnittää riittävästi huomiota jo varhaisessa vaiheessa.

Voimaanpanolain 8–9 § mukaan TE-keskusten toimitilojen hallinta ja niiden toimitiloja koskevat vuokrasopimukset sekä omaisuus siirtyvät työvoimaviranomaisen hallintaan. Tässäkin suhteessa aikataulu on kuitenkin kovin tiukka. Tarvittavat neuvottelut ja kunnalliset päätösprosessit voivat viedä huomattavasti aikaa. Lisäksi pääkaupunkiseudulla volyymit ovat suuret, mikä väistämättä hidastaa toimintaa. Kunnille on varattava nyt esitettyä enemmän aikaa toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun.

Jotta tulevien työvoimaviranomaisten ja kuntien on mahdollista valmistautua muutokseen mahdollisimman ajoissa, lakiin tulisi myös kirjata ELY-keskusten ja TE-toimiston velvollisuus yhteistyöhön ja velvoite jakaa kaikki relevantti tieto esimerkiksi kunnille siirtyvistä vastuista, sopimuksista, toimintatavoista ja hankintamenettelyistä.

Laki työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta

Erityisesti toivotaan näkemyksiä asiakaskriteerin muutoksesta ja nuorten työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteispalvelua koskevasta sääntelystä.

Hallituksen esityksessä laki työllistämistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta (TYP) mainitaan, että ”Monialaisen tuen asiakaskriteerejä muutettaisiin siten, että työttömien ohjaaminen työllistämistä edistävän monialaisen tuen asiakkaaksi olisi mahdollista työttömyyden kestosta riippumatta, kun työttömällä on monialaisen palvelun tarve”. Nykyisin minimikriteerinä on ollut työmarkkinatuen saaminen työttömyyden perusteella vähintään 300 päivää; täyttänyt 25 vuotta ja ollut työttömänä yhtäjaksoisesti 12 kuukautta; alle 25-vuotias ja ollut työttömänä yhtäjaksoisesti 6 kuukautta. Asiakaskriteerin muuttaminen pelkkään tarveperustaiseen harkintaan lisää TYPin asiakkuuksia ja tähän ei ole osoitettu lisäresurssia, sillä kompensatio tullaan tekemään poikkileikkaustilanteen vuoden 2022 mukaan, jolloin TYP asiakkuuskriteerit ovat tiukemmat.

Kriteeristön muuttamisen myötä erilaiset aktivointitoimenpiteet lisääntyvät nykyisestä, mutta tähän ei hallituksen esityksessä ole osoitettu erillistä lisäresurssia. Tämä myös lisää huolta hyvinvointi- ja työllisyysalueiden yhteistoiminnasta, sillä sote-palvelut ovat kiinteä osa monialaisen tuen yhteistoimintaa. Pelkona on palvelupolkujen mutkistuminen ja palveluiden saannin viivästyminen resurssipulan vuoksi.

Lisäksi Uudenmaan liitto huomauttaa, että työllistämistä edistävän monialaisen yhteistoiminnan toimijoiksi ei ole määritelty kuntaa lainkaan. Kunta olisi tärkeää määritellä toimijaksi tiedon välityksen helpottamiseksi. Myös yleisesti on tärkeää lakiesityksessä taata se, että kunnissa työskentelevällä henkilöstöllä on pääsy yhteisiin asiakastietojärjestelmiin, myös TYP-toiminnan ulkopuolella.

Muut huomionne esityksestä

Kommentoitavaa:

Uudenmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua uudistuksesta.

Uudenmaan liitto huomauttaa, että sitkeästi pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden palvelutarve on enemmänkin hyvinvointialueilla. Niille ei kuitenkaan ole asetettu vastaavia taloudellisia eikä lainsäädännöllisiä kannustimia kuin kunnille hoitaa alueensa työttömien sosiaali- ja työterveyspalveluita siten, että tämä kohderyhmä joko asteittain työllistyisi tai siirtyisi esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeelle.

Hallituksen esitys mahdollistaa työllisyysalueiden sopimusten muuttamisen. Esimerkiksi vastuukuntamallissa yhdellä kunnalla olisi ylin päätösvalta työllisyyspalveluiden tarjoamisesta. Uudenmaan liitto korostaa uudistuksessa pitkäjänteistä otetta myös poliittisella tasolla. Muutoin riskinä palveluiden muuttuminen on Suomen hallitus- tai kuntavaalikausittain, jolloin pitkäjänteisten palveluiden ja yhteistyön rakentaminen on lähes mahdotonta.

Lopuksi - TE-palveluiden uudistaminen on kansallisesti erittäin mittava prosessi, jossa tulisi hyödyntää kaikki aiemmin kootut opit ja kokemukset. Esimerkiksi jo Kasvupalvelu-uudistusta vauhditettiin aikanaan lukuisilla sinänsä hyödyllisillä piloteilla. Uudenmaan liitto ehdottaakin harkittavaksi, olisi tässä valmistelun yhteydessä vielä mahdollista toteuttaa joitain pilotteja, joilla haettaisiin uusia avauksia esimerkiksi PPP-malleista. Tähän voisi hyödyntää ELY-keskusten hankintapanoksia, ja niistä saatavia tuloksista voisi ammentaa syötteitä myös kokonaisuudistukseen.

Salmi Petra
Uudenmaan liitto - Uudenmaan maakuntahallitus